

Розв'язування арифметичних задач часто викликає у молодших школярів труднощі, бо задача стає складнішою, передбачає декілька арифметичних дій. Іноді дітям важко утримувати в пам'яті умову задачі, встановлювати причинно-наслідкові, часові, просторові зв'язки, співвідношення між числовими даними. До того ж школярам важко планувати послідовність дій при розв'язуванні задачі, коментувати або обґрунтовувати вибір тієї чи іншої арифметичної дії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голуб Н.М. Використання пізнавальних завдань випереджаючого характеру в процесі навчання дітей 6-річного віку. Харків, 2006. 20 с.
2. Голуб Н.М. Випереджувальні завдання як засіб підготовки дітей до вивчення математики // Початкова школа. 2000. № 7. С.20–22.
3. Маркова І.С. Урок математики в сучасних технологіях: теорія і практика // Математика в школах України, Випуск 9(57). С.18-24.

***Ковальчук В.Ю.,**
професор, доктор педагогічних наук,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка,
м. Дрогобич
Сливка І.В.,
здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка,
м. Дрогобич*

ВАРІАТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ФОРМ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Навчання як процес цілеспрямованої передачі і засвоєння визначеного досвіду можна здійснювати по-різному. Сутність такого здійснення визначається відповідною формою навчання. Категорія «форма навчання» належить до основних у дидактиці, однак у тлумаченні її до цього часу немає повної єдності дослідників. Так, М. М. Скаткін, І. Я. Лернер, В.К.Дяченко визначають загальні форми навчання (фронтальна, групова, індивідуальна) та конкретні (урок, семінар, екскурсія тощо). І. Я. Бурлака, В. О. Вихрущ пропонують поряд із загальнородовим поняттям «форма організації

навчання» видів – «форма навчальної діяльності учнів» [1], Ю. І. Мальований називає «форми навчальної діяльності учнів на занятті» як одну із складових змісту категорії «форми навчання» [2].

Систему форм навчальної діяльності учнів на занятті становлять фронтальна, індивідуальна та групова. Вони пронизують увесь навчальний процес, їм властиві всі компоненти процесу навчання. Ці форми відрізняються одна від одної кількістю учнів і способами організації роботи.

Основні форми організації навчальної діяльності учнів – це фронтальна, індивідуальна та групова [4].

При фронтальній формі організації навчальної діяльності слухачі одночасно виконують однакову, загальну для всіх роботу, спільно обговорюють, порівнюють і узагальнюють результати. Такий підхід педагога при фронтальній роботі дозволяє учням і активно слухати, і ділитися своїми думками, знаннями з іншими, вислуховувати чужі думки, знаходити в них помилки чи неповноту. Фронтальна форма організації навчальної діяльності може бути реалізована у вигляді проблемного, інформаційного і пояснювально-ілюстративного викладу і супроводжуватися репродуктивними та творчими завданнями.

Індивідуальна форма організації передбачає, що кожен учень отримує для самостійного виконання завдання, спеціально для нього підібране відповідно до його підготовкою та навчальними можливостями. В якості таких завдань може бути робота з навчальною і науковою літературою, рішення задач, прикладів, написання рефератів, доповідей і так далі. Широко використовується індивідуальна робота в програмованому навчанні.

Головними ознаками групової роботи є: поділ учнів на групи для вирішення конкретних навчальних завдань, виконання групою певного завдання під керівництвом лідера групи чи викладача, завдання групі, що дозволяють враховувати внесок кожного члена групи, склад групи, варійований в залежності від навчальних завдань.

Форми навчання можуть бути орієнтовані на викладача і на слухача. Форми навчання, орієнтовані на слухачів, змушують їх проявляти власну активність, згадувати власний життєвий досвід. Нові знання, передані педагогом на занятті стають частиною власних думок учасників педагогічного процесу, їх власними висловлюваннями, а нова

інформація - міцно засвоєної. На ці цілі орієнтовані такі методи активного навчання як тренінги, ділові ігри. Під методами активного навчання будемо розуміти «сукупність способів організації і управління навчально-пізнавальною діяльністю, що володіють наступними основними ознаками: примусової активізацією мислення і поведінки учнів, досить тривалим періодом активності учнів, порівнянним з часом активності викладача, самостійністю прийняття рішень тими, яких навчають, постійною взаємодією педагога і учня.

Питання про групові форми навчальної діяльності в психолого-педагогічній літературі посідає важливе місце, тому що вони відкривають для дітей можливості співпраці, стосунків, пізнання довкілля.

Групова форма навчальної діяльності виникла як альтернатива існуючим традиційним формам навчання. В їх основу покладено ідеї Ж.-Ж. Руссо, Й. Г. Песталоцці, Дж. Дьюї про вільний розвиток і виховання дитини. Й. Г. Песталоцці стверджував, що вміле поєднання індивідуальної і групової навчальної діяльності допомагає успішному навчанню дітей, а їх активність і самодіяльність підвищують ефективність уроку. З цим пов'язана ідея взаємного навчання, висловлена Й. Песталоцці.

Різновидом групового навчання у межах класно-урочної системи стала белланкастерська система. Ця система дістала назву за прізвищами своїх засновників — пастора-педагога А. Белла і вчиггеля Дж. Ланкастера. Розвиваючи ідеї Я. А. Коменського, автори цієї системи запропонували систему взаємного навчання. Заняття проводились у залах для 300 і більше учнів, поділених на групи по 10—15 осіб, закріплених за моніторами (старшими учнями).

На початку ХХ століття виникла система індивідуалізованого навчання, так званий Дальтон-план. Назва його походить від назви американського міста Долтон штату Массачусетс. Автор цієї методики — педагог Елен Паркхерст. Ця форма з'явилася як альтернатива урокам зубрячки й опитування. Працюючи в умовах такої школи, учні не мали спільної класної роботи, їм надавалась свобода вибору змісту занять, чергування предметів, використання власного робочого часу. Увесь програмний матеріал ділився на частини — завдання. Кожна з них конкретизувалася на спеціальній картці у формі короткого письмового завдання з постановкою запитань і визначення

джерел, де учні можуть знайти відповіді на поставлені запитання. Кожний учень укладав з учителем контракт про самостійне опрацювання певних завдань у визначений час. Керуючись письмовими завданнями, учні самостійно наодинці або в невеликих групах по 3 - 5 чоловік виконували свою роботу в доступному для кожного темпі. Облік навчальної роботи вівся на картках: лабораторній картці інструктора (вчителя), індивідуальній обліковій картці учня і обліковій картці класу. Учні працювали в окремих предметних кабінетах-лабораторіях.

У 30—50-ті роки навчання в школах колишнього СРСР здійснювалося на основі класно-урочної системи навчання, яка пропонувала переважно фронтальну організацію занять. І тільки у 60-ті роки в радянській дидактиці з'явився інтерес до групової форми навчання у зв'язку з вивченням проблеми пізнавальної активності, самостійності учнів. У ці роки з'явилися праці Л. П. Аристової, М. О. Данилова, Б. П. Єсіпова, І. М. Чередова та інших. Аналізуючи організацію праці учнів на уроці, вчені дійшли висновку, що коефіцієнт роботи учнів на окремих уроках становить від 40 до 60%. Тому вчителі, намагаючись оволодіти значними педагогічними прийомами, знову звернулися до групової форми навчальної діяльності на уроці, а вчені почали розробляти рекомендації щодо впровадження в практику активних методів навчання.

У 70-ті роки важливий напрям досліджень загальних форм навчання був пов'язаний з навчально-пізнавальною діяльністю учнів в умовах колективної, групової, індивідуальної роботи в класі (А. М. Алексюк, Ю. К. Бабанський, І. Я. Лер-нер, Х. Й. Лійметс та інші).

Найбільший інтерес до групових форм навчальної діяльності спостерігається за останніх два десятиріччя. Значний внесок у розробку загальних принципів організації групової навчальної діяльності дали дослідження В. К. Дяченко, В. В. Котова, Г. О. Цукерман, О. Г. Ярошенко та ін. Дидактичні питання організації групової навчальної діяльності молодших, школярів розроблено в працях В. О. Вихруц, Є. С. Задой, І. М. Вітківської, К. Ф. Нор та інших.

Однією з основних причин відносно низької ефективності навчання, на думку багатьох авторів, є недостатня індивідуалізація навчального процесу. З цим твердженням не можна не погодитися, бо індивідуалізація навчання навіть за умов суворого дотримання вимог діючих програм дає можливість виявляти й розвивати

інтереси учнів, їхні нахили та здібності, сприяє ефективному засвоєнню знань та розвитку вмінь і навичок.

Індивідуальний підхід означає дієву увагу до кожного учня, його творчої індивідуальності в умовах класно-урочної системи навчання, передбачає розумне поєднання фронтальних, групових та індивідуальних занять для підвищення якості навчання й розвитку кожного школяра.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурлака Я. І., Вихрущ В. О. Про форми організації навчальної діяльності школярів // Рад. школа. 1984. №5. С. 39 -44.
2. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. К., 1997. С. 256-310.
3. Форми навчання в школі: Книга для вчителя / За ред. Ю. І. Мальованого. Київ: Освіта, 1992. 160 с.
4. Ярошенко О. Г. Групова навчальна діяльність школярів: теорія і методика. Київ: Партнер, 1997. 193 с.

*Ковальчук В. Ю.,
професор, доктор педагогічних наук,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка,
м. Дрогобич*
*Ярема Л. М.,
здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»,
Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка,
м. Дрогобич*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Відповідно до основних напрямів реформи загальноосвітньої школи увага вчителів спрямована на всебічний розвиток пізнавальної активності учнів, прищеплення їм інтересу до навчання, формування навичок самоосвіти. У